



VN/1196/2025
VN/1196/2025-UM-13

6.3.2025

SISÄMINISTERIÖ

Ulkoministeriön lausunto hallituksen esitysluonnoksesta laiksi väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyin maahantulon torjumiseksi annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Sisäministeriö on pyytänyt ulkoministeriön lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyin maahantulon torjumiseksi annetun lain 7 §:n muuttamisesta. Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyin maahantulon torjumiseksi annetun lain voimassaoloa jatketaan 31.12.2026 asti. Lain sisältöön ei ehdoteta muutoksia.

Ulkoministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Yleistä

Lausunnossaan ulkoministeriö arvioi esitysluonnosta Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan näkökulmasta sekä tuo esiin joitakin huomioita Suomea sitovien ihmisoikeusvelvoitteiden johdosta.

Ulkoministeriö on antanut asiantuntijalausunnon perustuslakivaliokunnalle (VN/16263/2024-UM-1) ja hallintovaliokunnalle (VN/16029/2024-UM-1) hallituksen esityksen laiksi väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyin maahantulon torjumiseksi (HE 53/2024 vp) eduskuntakäsittelyn aikana. Ulkoministeriö viittaa edellä mainittuihin lausuntoihin soveltuvin osin.

Ulkoministeriö keskittyy lausunnossaan esitysluonnoksen ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyin maahantulon torjumiseksi annetun lain (482/2024) hyväksymisen jälkeisiin seikkoihin.

Kuten esitysluonnoksessa huomioidaan (jakso 2.1. Ajankohtainen turvallisuusympäristö ja arvio sen kehityksestä) valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa todetaan, että Venäjän vihamieliset hybridi- ja sabotaasitoimet ovat ulottuneet laajasti Eurooppaan. Suomeen kohdistuva hybridivaikuttaminen erityisesti Venäjän toimesta on kasvanut merkittävästi. Suomen itärajalla alkanut välineellistetyin maahantulon tilanne on esimerkki hybridihyökkäyksestä. On todennäköistä, ettei uhka lähiaikoina pienene, vaan Suomeen kohdistuvan hybridivaikuttamisen intensiteetti ja keinovalikoima vaihtelevat. (Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko. Valtioneuvoston julkaisu 2024:33, s. 10)

Postiosoite
Postadress
Postal Address

Ulkoministeriö
PL 176
00023 Valtioneuvosto

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Ulkoministeriö
Laivastokuja 3
00160 Helsinki

Puhelin
Telefon
Telephone

+358 2 951 6001

Faksi
Fax
Fax

+358 9 629 840

S-posti, internet
E-post, internet
E-mail, internet

kirjaamo.um@gov.fi
www.um.fi

Ulkoministeriö korostaa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa todetun mukaisesti, että maahantulon välineellistämiseen osana hybridivaikuttamista vastataan tarvittavin poliittisin, operatiivisin, oikeudellisin, diplomaattisin ja taloudellisin keinoin. Toimilla tuetaan sisäistä ja kansallista turvallisuutta, yhteiskunnan oikeusjärjestystä, alueellista koskemattomuutta sekä yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Välineellistämiseen vastaamiseen tarvittavia toimia arvioitaessa huomioidaan EU- ja kansainvälisoikeudelliset näkökohdat sekä muiden EU- ja Nato-maiden käytännöt ja kokemukset Suomen asemasta ulkorajavaltiona. Jotta välineellistettyä maahantuloa koskevan oikeuskäytännön kehittämisessä huomioitaisiin mahdollisimman kattavasti ilmiön luonne, laajuus ja vakavuus, Suomi osallistuu ja vaikuttaa oikeudelliseen vuoropuheluun. On tärkeää erottaa toisistaan välineellistetty maahantulo, turvapaikanhaku ja siirtolaisuus, jotta kuhunkin ilmiöön kyetään vastaamaan asianmukaisella tavalla. Kolmannen osapuolen sivuväliintulot Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa (EIT) vireillä olevissa valitusasioissa ovat yksi Suomen käytettävissä oleva keino osallistua oikeuskäytännön kehitykseen. Suomi yhdessä EU-kumppaneiden ja Nato-liittolaisten kanssa pyrkii etsimään tehokkaita keinoja välineellistetyt maahantulon ilmiöön vastaamiseksi. (Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko, valtioneuvoston julkaisuja 2024:33, s. 26)

Ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa todetaan myös, että kansainväliset ihmisoikeussopimukset ovat erottamaton osa kansainvälistä sääntöpohjaista järjestelmää sekä monenkeskistä yhteistyötä ja päätöksentekoa. Suomi on osapuolena Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ja Euroopan neuvoston (EN) keskeisissä ihmisoikeussopimuksissa, myös niiden valitusmenettelyissä, ja tukee niiden riippumattomia valvontajärjestelmiä. (s. 43)

Kuten nyt lausuttavassa esitysluonnoksessa huomioidaan, EU:n komissio on antanut tiedonannon Euroopan parlamentille ja neuvostolle muuttoliikkeen käyttämiseen aseena liittyvien hybridiuhkien torjumisesta ja turvallisuuden vahvistamisesta EU:n ulkorajoilla (COM(2024) 570 final), jossa nimenomaisesti todetaan jäsenvaltioiden oikeus kansallisesti säätää toimista, joilla torjutaan muuttoliikkeen käyttämiseen aseena liittyviä hybridiuhkia ja vahvistetaan turvallisuutta ulkorajoilla.

Ulkoministeriö korostaa hallituksen esityksessä 53/2024 vp todetun mukaisesti, että toisen valtion välineellistäessä turvapaikanhakijoita poliittisiin tarkoituksiinsa on tärkeää ylläpitää ihmisoikeussopimusten antamaa suojaa ja samanaikaisesti pyrkiä löytämään keinoja ja lähestymistapoja torjumaan välineellistävän valtion moitittavaa toimintaa osallistumalla oikeudelliseen vuoropuheluun keinojen löytämiseksi välineellistetyt maahantulon torjumiseksi. (s. 7)

Ulkoministeriö katsoo, että myös yhteisesti hyväksytyn kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestyksen ylläpitäminen on Suomen välitön kansallinen turvallisuusintressi. Nopeasti muuttuvassa kansainvälisessä tilanteessa on lyhyellä aikavälillä Suomen turvallisuuden kannalta tarpeellisista ratkaisuista päätettäessä aina punnittava myös niiden pitkäkestoisia vaikutuksia kansainvälisen oikeuden, sopimusjärjestelmän ja instituutioiden kestävyden näkökulmasta.

Ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa todetaan, että Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut perustavanlaatuisesti ja pitkäkestoisesti erityisesti Venäjän aggressiivisen toiminnan myötä. Venäjä on osoittanut, ettei se kunnioita valtioiden suvereniteettia tai alueellista koskemattomuutta, ja se on räikeästi loukannut YK:n peruskirjaa sekä rikkonut eurooppalaista sopimusperusteista turvallisuusjärjestystä. Venäjän vihamieliset hybridi- ja sabotaasitoimet ovat ulottuneet laajasti Eurooppaan. Suomeen kohdistuva hybridivaikuttaminen erityisesti Venäjän toimesta on kasvanut merkittävästi, ja välineellistetty maahantulo Suomen itärajalla on esimerkki hybridihyökkäyksestä. Selonteon mukaan on todennäköistä, ettei uhka lähiaikoina pienene, vaan Suomeen kohdistuvan hybridivaikuttamisen intensiteetti ja keinovalikoima vaihtelevat. Suomeen ei tällä hetkellä kohdistu

välitöntä sotilaallista uhkaa, mutta sotilaalliseen voimankäyttöön tai sillä uhkaamiseen Suo-meä vastaan on varauduttava. (s. 10, 21)

Selonteossa todetaan, että Suomen tavoitteena on saada Venäjä lopettamaan sota ja alueiden laiton miehitys Ukrainassa ja torjua sen epävakautta lisäävät pyrkimykset. Suomi varautuu yhdessä EU-kumppaneiden ja Nato-liittolaisten kanssa Venäjän aggression laajenemiseen Euroopassa. Selonteko toteaa, että Naton toimintaa ohjaavan strategisen konseptin mukaan Venäjä on merkittävin suora uhka euroatlanttiselle turvallisuudelle ja euroatlanttisen alueen rauhalle ja vakaudelle. Selonteon mukaan kyber-, hybridi- ja informaatio-operaatioita toteutetaan myös normaalioloissa. Suomi varautuu ennakoivasti monitahoisten hybridivaikuttamisen keinojen kohteeksi joutumiseen ja niiden torjumiseen (s. 18, 21).

Valtioneuvoston puolustuselonteossa todetaan, että hyökkäyssodan myötä Venäjä on siirtynyt entistä avoimempaan, vaikeasti ennakoitavaan ja pitkäkestoiseen vastakkainasetteluun lännen kanssa. Selonteon mukaan suurvalta-asemansa vahvistamista ja etupiirijakoa tavoitteleva Venäjä pyrkii kasvattamaan vaikutusvaltaansa myös avoimella sotilaallisen voiman käytöllä ja on merkittävin ja suora uhka Naton ja Nato-maiden turvallisuudelle sekä euroatlanttisen alueen rauhalle ja vakaudelle. Vastakkainasettelu näkyy Suomen lähialueilla erityisesti Venäjän laaja-alaisena vaikuttamisena strategisten tavoitteidensa edistämiseksi. Venäjän vihamieliset hybriditoimet, mukaan lukien sabotaasi, ovat kohdistuneet Eurooppaan laajalti. Selonteon mukaan Venäjä kykenee säätelemään joustavasti vaikuttamisen intensiteettiä ja keinovalikoimaa tavoitteidensa saavuttamiseksi. Tavoitteena on muiden muassa vaikuttaa kohdemaan yhtenäisyyteen, päätöksentekoon ja kansalaismielipiteeseen sekä lisätä vastakkainasettelua, luoda pelkoa ja hämärtää tilannekuvaa. (Valtioneuvoston puolustuselonteko. Puolustusministeriön julkaisuja 2024:5, s. 8, 17, 18)

Ulkoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että hallituksen esitysluonnoksen mukaan voidaan arvioida, että väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi annetun lain säätäminen on vaikuttanut tilanteessa ennalta estävästi. Ulkoministeriö katsoo, että hyväksytty laki (482/2024), jonka voimassaoloa nyt esitetään jatkettavaksi, vahvistaa Suomen kansallista turvallisuutta. Laki vahvistaa myös EU:n ja Naton pelotetta, sillä se nostaa Venäjän kynnyksestä käyttää välineellistettyä maahantuloa tavoitteidensa ajamiseksi.

Palautuskiellosta

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi todetaan, että lainsäätämiskohdan tilanteeseen verrattuna oikeudellisessa viitekehyksessä ei ole tapahtunut muutoksia, joilla olisi vaikutusta lain sisältöön tai välttämättömyyteen välineellistetyn maahantulon torjumiseksi (1.1 Tausta, s. 4). Lisäksi esitysluonnoksen jaksossa 2.7 (Kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet) viitataan hallituksen esitykseen HE 53/2024 vp ja siinä kuvattuihin keskeisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin. Jaksossa 2.7 viitataan myös hallituksen esityksessä HE 53/2024 vp kuvattuun lain kannalta keskeiseen EIT:n oikeuskäytäntöön, mukaan lukien lain voimaantulon jälkeen EIT:n antamaan kahteen Kreikkaa koskevaan ratkaisuun, joissa oli kyse turvapaikanhakijoiden palauttamisesta Turkkiin. Lisäksi esitysluonnoksessa viitataan useisiin EIT:ssä vireillä oleviin Liettuaa, Latviaa ja Puolaa vastaan tehtyihin valituksiin, jotka liittyvät maiden ja Valko-Venäjän välisten rajojen tilanteeseen vuosina 2021-2023.

Ulkoministeriö toteaa, että se on edellä mainituissa asiantuntijalausunnoissaan perustuslakivaliokunnalle ja hallintovaliokunnalle todennut, kuten todettu myös esityksessä HE 53/2024 vp, että ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen eli Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 18 ja 19/1990; jäljempänä EIS) 2 artiklaan (oikeus elämään) ja 3 artiklaan (kidutuksen kieltö) perustuva palautuskieltö sekä YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 7 ja 8/1976) 2 artiklaan (syrjinnän kieltö ja tehokkaat oikeussuojakeinot) ja 6

artiklaan (oikeus elämään) ja 7 artiklaan (kidutuksen kieltö) perustuva palautuskieltö samoin kuin kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen (SopS 59 ja 60/1989) 3 artiklaan sisältyvä nimenomainen palautuskieltö edellyttävät, ettei ketään saa palauttaa alueelle, jossa häntä uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus, vaino tai muu epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Ulkoministeriö viittaa myös muihin edellä mainituissa lausunnoissa esille nostettuihin ihmisoikeussopimuksiin.

Ulkoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 26/2024 vp käsitellyt palautuskieltöä. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan todennut palautuskiellon olevan luonteeltaan ehdoton kieltö. Perustuslain esitöiden mukaan palautuskieltö on tarkoitettu kattamaan kaikki tosiasialliset tilanteet, joissa ulkomaalainen Suomen viranomaisten toimesta siirretään toiseen valtioon. Säännöksen on katsottava kieltävän henkilön siirtämisen Suomesta myös sellaiseen valtioon, josta tämä voisi joutua luovutetuksi edelleen kolmanteen valtioon ja tämän seurauksena esimerkiksi kuolemanrangaistuksen tai kidutuksen uhriksi. (PeVL 26/2024 vp, kohta 18).

Perustuslakivaliokunta on erityisesti palautuskiellon osalta nimenomaisesti todennut, että perustuslain säännöksessä asetettu ehdoton oikeudellinen edellytys on otettava huomioon myös karkottamiseen liittyvässä päätöksenteossa. Perustuslakivaliokunta on korostanut, että palauttamista koskevat velvoitteet edellyttävät myös hakijan tilanteen yksilöllistä arvioimista, lapsen edun huomioon ottamista ja perhe-elämän suojan toteutumista. Perustuslakivaliokunta pitää selvänä, että sääntely, jonka mukaan henkilön maahantulo estetään ja hänet poistetaan viipymättä maasta tietyin poikkeuksin, ei anna kaikissa tilanteissa perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaista riittävää turvaa sitä vastaan, että maahan pyrkinyt henkilö ei tämän johdosta joudu ehdottoman palautuskiellon vastaisesti tilanteeseen, jossa häntä voi uhata kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu (PeVL 26/2024 vp, kohta 19).

Lausunnossaan perustuslakivaliokunta on todennut (PeVL 26/2024 vp) olevan ilmeistä, että sääntely on ristiriidassa palautuskiellon ehdottomuuden kanssa, ja vastaavia huomioita voidaan tehdä tähän läheisessä yhteydessä olevan joukkokarkotuksen kiellon, oikeuden yksilölliseen harkintaan ja oikeuden hakea turvapaikkaa osalta sekä näihin kytkeytyvien menettelyllisten vaatimusten sekä oikeusturvakeinojen osalta (PeVL 26/2024 vp, kohta 42). Perustuslakivaliokunnan mukaan ehdotettu sääntely ei siten ole yhteensopivaa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa (PeVL 26/2024 vp, kohta 43). Perustuslakivaliokunta katsoi, että hallintovaliokunnan oli muutettava sääntelyä ja täydennettävä maahan pyrkivän oikeusturvaa nimenomaisesti säädetyllä jälkikäteisellä oikeusturvamenettelyllä, jotta lakiehdotus voidaan säätää perustuslain 73 §:ssä tarkoitettuna rajattuna poikkeuksena (PeVL 26/2024 vp, kohta 47). Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan lakiehdotus näin täydennettynäkin oli kuitenkin edelleen ristiriidassa useiden ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa ja voi edelleen merkitä poikkeusta myös perustuslain 21 §:ssä turvatusta oikeusturvasta. Sanottu seikka ei kuitenkaan lausunnon mukaan muodostanut estettä käsitellä lakiehdotusta perustuslain 73 §:ssä säädetyssä järjestyksessä rajattuna poikkeuksena perustuslaista (PeVL 26/2024 vp, kohta 48).

Perustuslakivaliokunta myös totesi lausunnossaan, että mikäli oikeusvaltion täysivaltaisuus ja kansallinen turvallisuus ovat vakavassa vaarassa, oikeusvaltiollakin täytyy perustuslakivaliokunnan mielestä olla oikeus ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, jotka ovat vaaran torjumiseksi välttämättömiä, vaikka välttämättömät torjuntatoimenpiteet näyttäisivät olevan ristiriidassa ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa, jos niitä laadittaessa ja niihin sitouduttaessa kyseisen kaltaista vakavaa vaaraa aiheuttavaa toimintaa ei ole osattu ottaa huomioon. Olennaista on, että oikeusvaltiossa on laissa säädettävä toimivaltuuksista, joita etukäteen arvioituna voidaan pitää välttämättöminä edellä tarkoitettun vaaran torjumiseksi (PeVL 26/2024 vp, kohta 49).

Ulkoministeriö toteaa, kuten luonnoksessa hallituksen esitykseksi on todettu, että esityksessä HE 53/2024 vp ehdotettuun lakiin tehtiin eduskuntakäsittelyssä muutoksia lisäämällä lakiehdotuksen 5 §:ään poikkeusperusteiden arvioinnissa huomioon otettavia seikoja sekä 4 §:ään mahdollisuus vaatia maasta poistamisen uudelleen arviointia. Luonnoksessa hallituksen esitykseksi todetaan, että lisäyksellä parannettiin erityisen haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden tunnistamista ja heidän oikeuksiensa huomioon ottamista ja että poikkeusperusteiden arvioinnin tarkoituksena on tunnistaa välineellistettyjen maahantulijoiden joukosta ne henkilöt, jotka ovat aidosti ja välittömästi kansainvälisen suojelun tarpeessa. Tämän sääntelyn todetaan olevan merkityksellistä palautuskiellon näkökulmasta. Esitysluonnoksessa todetaan, että edellä mainittujen muutosten tavoitteena oli parantaa sekä rajavartiomiehen että maahantulijan oikeusturvaa. Lisäksi muutoksilla pyrittiin osaltaan vähentämään ristiriitoja ehdotetun sääntelyn ja kansainvälisten sopimusten mukaisten ihmisoikeusvelvoitteiden välillä.

Palautuskiellon ja oikeussuojavaatimuksen (mm. EIS:n 13 artikla) osalta ulkoministeriö viittaa aiempiin asiantuntijalausuntoihinsa perustuslakivaliokunnalle (VN/16263/2024-UM-1, s. 4-11.) ja hallintovaliokunnalle (VM/16029-UM-1, s. 4-11). Lain 4 §:n 5 momentin mukaan maasta poistettava henkilö voi vaatia maasta poistamisen uudelleenarviointia Rajavartiolaitokselta kirjallisesti 30 päivän kuluessa maasta poistamisesta. Maasta poistaminen pannaan kuitenkin täytäntöön uudelleenarviointia koskevasta vaatimuksesta huolimatta. Ulkoministeriö toistaa aiemmissa lausunnoissaan todetusti, kuten hallituksen esityksessä HE 53/2004 vp todettu, että EIT:n oikeuskäytännössä EIS:n 13 artikla luettuna yhdessä 2 ja 3 artiklan kanssa on katsottu edellyttävän, että henkilöllä on oltava tehokkaat oikeussuojakeinot käytössä ja että oikeussuojakeinolla on lykkäävä vaikutus silloin, kun henkilö on esittänyt perustellun väitteen siitä, että hänen 2 ja/tai 3 artiklassa tarkoitettuja oikeuksiaan loukattaisiin maasta poistamisen seurauksena.

Ihmisoikeusvelvoitteiden sisällön kehittyminen ja velvoitteiden noudattamatta jättäminen

Asiantuntijalausunnoissaan perustuslakivaliokunnalle ja hallintovaliokunnalle koskien hallituksen esitystä HE 53/2024 vp ulkoministeriö on kuvannut asian kannalta keskeisiä kansainvälisiä ihmisoikeusvelvoitteita ja EIT:n oikeuskäytäntöä. Ulkoministeriö korostaa edelleen, että ihmisoikeussopimusten määräykset on laadittu yleisellä tasolla ja niitä on vuosikymmenien ajan sovellettu muuttuviin olosuhteisiin ja uusiin ihmisoikeuskysymyksiin, joita ei ole sopimuksia laadittaessa voitu ennakoida tai tunnistaa. Lisäksi ulkoministeriö korostaa edelleen, kuten edellä mainitussa hallituksen esityksessä 53/2024 vp on todettu, että ihmisoikeussopimusten tulkinta kehittyy jatkuvasti niiden soveltamiskäytännön myötä.

Ulkoministeriö on edellä mainituissa asiantuntijalausunnoissaan viitannut myös EIT:ssa vireillä oleviin yli kolmeen kymmeneen Liettuaa, Latviaa ja Puolaan vastaan tehtyyn valitukseen, jotka liittyivät Valko-Venäjältä maahan pyrkineisiin turvapaikanhakijoihin vuosina 2021-2023. Näistä valituksista kolme (*C.O.C.G. ja muut v. Liettua*, nro 17764/22; *H.M.M. ja muut v. Latvia*, nro 42165/22; ja *R.A. ja muut v. Puola* nro 42120/22) siirrettiin vuoden 2024 kevään ja kesän aikana EIT:n suuren jaoston käsiteltäväksi. EIT myönsi Suomelle sivuväliintulo-oikeuden näissä valitusasioissa. Suomi antoi sivuväliintulokirjelmänsä EIT:lle 30.9.2024. Lisäksi EIT myönsi Suomelle puheoikeuden suuren jaoston pääkäsittelyihin, jotka pidettiin 12.2.2025. Sivuväliintuloissaan Suomi painotti, että Euroopan muuttunut turvallisuuspoliittinen ympäristö ja välineellistetyin maahantulon erityispiirteet hybridi-vaikuttamisen keinona tulisi huomioida Euroopan ihmisoikeussopimuksen tulkinnassa välineellistetyin maahantuloon tilanteissa. Suomi piti tärkeänä, että välineellistetty maahantulo tunnustetaan EIT:n oikeuskäytännössä ja että Euroopan

ihmisoikeussopimuksen soveltamisessa myös valtioiden täysivaltaisuus ja kansallinen turvallisuus huomioidaan asianmukaisesti.

Ulkoministeriö toteaa, että, kuten se on aiemmissa asiantuntijalausunnoissaan todennut, YK:n kidutuksen vastainen komitea on jo määräaikaisraportoinnin kautta tekemässään valvonnassa edellyttänyt Suomelta palautuskiellon toteutumisen varmistamista ottaessaan kantaa Suomen itärajan tilanteeseen. Komitea edellytti viime vuonna hyväksymisensä suosituksissa (CAT/C/FIN/CO/8) kidutuksen vastaisen yleissopimuksen 3 artiklan (palautuskielto) nojalla, että Suomen tulee ottaa käyttöön asianmukaiset oikeudelliset ja menettelylliset takeet sen varmistamiseksi, että kaikilla turvapaikanhakijoilla ja muilla kansainvälistä suojelua tarvitsevilla henkilöillä, jotka saapuvat sopimusvaltion itäiselle maarajalle, on, heidän oikeudellisesta asemastaan ja saapumistavastaan riippumatta, käytettävissään oikeudenmukaiset ja tehokkaat pakolaisaseman määrittämismenettelyt ja palauttamiskiellon määrittämismenettelyt. Suomen tulee myös varmistaa, ettei ketään saa karkottaa, palauttaa tai luovuttaa toiseen valtioon, jos on perusteltua syytä uskoa, että asianomainen henkilö olisi vaarassa joutua kidutuksen kohteeksi. Suomen tulee raportoida komitealle tämän suosituksen täytäntöönpanosta viimeistään 10.5.2025.

Ulkoministeriö toteaa, että Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu lähetti hallituksen esityksessä HE 53/2024 vp ehdotetun lain eduskuntakäsittelyn aikana eduskunnan puhemiehelle sekä hallintovaliokunnan, perustuslakivaliokunnan ja ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtajille 11.6.2024 päivätyn kirjeen, jossa ihmisoikeusvaltuutettu katsoi muun muassa, että palauttamiskysymykset nousisivat selkeästi esille, jos lakiluonnos hyväksyttäisiin ja pantaisiin täytäntöön hallituksen esityksessä esitetyllä tavalla ja pyysi kansanedustajia pidättäytymään hyväksymästä lakiesitystä ja tekemään yhteistyötä kansallisten ja kansainvälisten kumppaneiden kanssa maahanmuuttajien välineellistämisen haasteisiin vastaamiseksi. Ihmisoikeusvaltuutettu vieraili Suomessa 23.-26.9.2024. Vierailua seuranneessa lausunnossaan ihmisoikeusvaltuutettu tunnisti naapurimaiden muuttoliikkeen manipuloinnista aiheutuvat vakavat haasteet Suomelle. Tällainen manipulointi on tuomittava myös siitä, että se on asettanut jo ennestään haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä epävarmuuden tilanteisiin. Ihmisoikeusvaltuutettu oli kuitenkin edelleen sitä mieltä, että väliaikaiset toimenpiteet, jos ne toteutetaan, merkitsivät useiden kansainvälisten velvoitteiden loukkaamista, mukaan lukien palautuskiellon periaate, joukkokarkotuksen kielto ja pääsy tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin. Ihmisoikeusvaltuutettu kehotti viranomaisia harkitsemaan lakia uudelleen ja joka tapauksessa varmistamaan, että sitä ei panna täytäntöön. Ihmisoikeusvaltuutettu kannusti Suomea jatkamaan alueellisten, pitkäjänteisten ja koordinoitujen ratkaisujen etsimistä rajaturvallisuuteen ja muuttoliikkeen välineellistämiseen liittyviin haasteisiin. Hän kehotti valtioita siihen, että niiden toiminnan perustana ovat vakiintuneet normit, erityisesti EIS, EU:n perusoikeuskirja ja vuoden 1951 pakolaissopimus.

Kuten ulkoministeriö on edellä mainituissa asiantuntijalausunnoissaan todennut, EN:n pääsihteerin muuttoliikettä ja pakolaisasioita käsittelevä erityisedustaja vieraili Suomessa 21.-23.5.2024. Vierailusta laatimassaan lokakuussa 2024 julkaistussa raportissa (SG/Inf(2024)30) hän totesi muun muassa, että väliaikaiset toimet maahanmuuttajien hyväksikäytön torjumiseksi herättävät kysymyksiä erityisesti palautuskiellon periaatteista, joukkokarkotusten kiellosta ja oikeudesta tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin. Itärajan maahantuloon ja turvapaikanhakijoihin tulisi ensisijaisesti suhtautua Suomessa sovelletavan yleisen lainsäädännön mukaisesti. Jos lakia väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi kuitenkin sovellettaisiin, sen täytäntöönpanoon olisi liitettävä riittävät takeet siitä, että poikkeukselliset toimenpiteet ovat EIS:n mukaisia. Tällöin laissa säädettyjä ehtoja olisi tulkittava suppeasti. Erityisedustaja ehdotti myös, että viranomaiset selvittäisivät Euroopan neuvoston asianomaisten sektoreiden kanssa keinoja varmistaa, että lain väliaikaisia toimenpiteitä vastaan käytettävissä olevat oikeussuojakeinot ovat yleissopimuksen mukaiset, myös maahantulon epäämistä koskevien päätösten osalta.

Valtiosihteeri

Jukka Salovaara

Yksikönpäällikkö

Krista Oinonen

VN/1196/2025-UM-13

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: